

УДК 316.334.2:616-036.21

Карпенко Н.М.

канд. держ. упр., доц. НУ «Запорізька політехніка»

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ НА ЗАХИСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Сьогодні економічне зростання та розвиток кожної країни суттєво визначається сформованим рівнем функціонування національної економіки й обсягами і структурою зовнішньоекономічної діяльності, які визначають ділову активність суб'єктів господарювання, їх інтеграцію до системи міжнародних економічних зв'язків, умови і рівень життя населення. Історичний розвиток ряду країн підтверджує позитивний вплив і вигідність розширення участі кожної з них у міжнародному поділі праці та у різноманітних формах міжнародних зв'язків. Особливо за сучасних умов

інтенсивного розвитку процесів міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Однак, суттєва відмінність у ресурсних можливостях та рівнях розвитку економіки й окремих її галузей змушують вдаватися до постійного моніторингу впливу зовнішньоекономічної діяльності на національну економіку в цілому, і на її сектори та суб'єктів господарювання зокрема. Дана інформація дозволить своєчасно та ефективно здійснювати митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечуватиме сприятливі умови для адаптації національної економіки до більш гострої міжнародної конкуренції. Відповідно захист економічних інтересів України, запобігання незаконному ввезенню товарів, втратам Державного бюджету України в процесі зовнішньоекономічних операцій є головним завданням Державної митної служби України, яке зумовлює пошук нових і вдосконалення існуючих засобів та форм проведення митного контролю.

Важко переоцінити роль державного контролю в міжнародній торгівлі, оскільки при переміщенні товарів у ланцюгу поставок відбувається перетин щонайменше двох митних кордонів. Відповідно до вітчизняного законодавства всі товари підлягають митному контролю [1]. Митний контроль є малодослідженим видом державного контролю, який має розвиватися та вдосконалюватися у процесі утвердження України як європейської демократичної держави. Саме сьогодні, коли вагомим є загальнодержавне значення податків і захисту національного ринку в умовах лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, роль контролю значно зростає.

Контроль використовується в різних сферах діяльності. Загалом контроль – це «перевірка, спостереження для встановлення відповідності чого-небудь певним вимогам» [2, с. 379], тобто характеризується певна функція, яка здатна визначити відповідність певним правилам, нормативу тощо. Крім того, в словнику контроль розкривається як «влада, можливість розпоряджатися чим-небудь, регулювати щось» [2, с. 379]. Це пояснює можливості даного впливу та право давати оцінку виконаній діяльності.

Контроль у державному управлінні – «це одна із найважливіших функцій державної влади та управління, яка дозволяє порівняти фактичний стан у тій чи іншій галузі з вимогами, які поставлені перед нею; виявити недоліки та помилки в роботі і попередити їх, оцінити відповідність здійснення інших функцій управління завданням, що поставлені перед ним» [20, с. 164]. Він визначається як одна з основних функцій управління, яка є методом управління, представляє одну із стадій управлінського процесу і є засобом забезпечення законності та державної дисципліни [3], для якої

характерна система нагляду та перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта прийнятим управлінським рішенням, виявлення результатів впливу суб'єкта на об'єкт, коригування допущених відхилень. Контроль є одним із визначальних чинників, оскільки дія може бути лише тоді ефективною, коли хід її виконання та проміжні етапи контролюються. На розвиток видів контролю і його специфічних рис в Україні впливає світовий досвід. Отже, контроль зосереджується на дотриманні термінів та поданні необхідної інформації про стан справ, тобто направлений на перевірку того, що відбулося через зіставлення фактичного стану зі станом, що вимагається з метою попередження, виявлення та виправлення невідповідностей [4, с. 84].

З метою регулювання економічних процесів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків кожна держава створює власну митну систему, основу якої становлять митні органи. Вони несуть відповідальність за забезпеченість охорони економічного суверенітету країни і додержання норм як національного, так і міжнародного права, контроль за нарахуванням і сплатою мита, податків, різного виду зборів, а також здійснення митного контролю під час переміщення вантажів, валюти, товарів, майна через митний кордон.

Відповідно до Митного кодексу митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються митними органами в межах своїх повноважень з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [1].

Митний контроль передбачає виконання відповідними органами мінімуму митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи. Основною метою митного контролю є перевірка та виявлення за допомогою різних форм контролю відповідності проведених митних операцій і дій митному законодавству; дотримання фізичними та юридичними особами, які беруть участь у митній діяльності, встановлених митних правил і процедур, тобто порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів [5, с. 68]. Митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України.

Митний контроль проводиться посадовими особами у зонах митного контролю у тих формах, що найбільш адекватно відповідають конкретним вимогам проведення контрольної дії. Відповідно до чинного Митного кодексу України застосовують такі форми контролю: перевірка документів та відомостей; митний огляд; облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення; усне опитування громадян; огляд територій та приміщень;

перевірка обліку товарів, що переміщуються; проведення документальних перевірок; направлення запитів для встановлення автентичності документів [1].

Традиційно вважалося, що тотальний контроль є єдиним надійним способом, що здатний забезпечити дотримання вимог митного законодавства, а з появою сучасних систем управління ризиками – погляди та практика змінилися. В умовах обмеженості ресурсів митних органів у відповідності до стрімкого зростання обсягів міжнародної торгівлі, розвиток митних технологій та інформаційних систем спричинили зміну принципів організації митного контролю [6, с. 42–43]. Сьогодні з'явилися реальні можливості отримувати значні переваги від спрощення умов зовнішньоекономічної діяльності без зменшення ефективності митного контролю, через запровадження сучасних систем управління ризиками.

Отже, система митного контролю має ґрунтуватися, насамперед, на вибіркового підході та управлінні ризиками, що є одним із головних механізмів забезпечення вибіркового митного контролю та достатності його форм і обсягів водночас зі спрощенням умов зовнішньоекономічної діяльності. Використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території, участь в реалізації торгово-політичних завдань щодо захисту внутрішнього ринку, стимулювання розвитку національної економіки є важливою основою ефективного функціонування митної системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 №4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. Слів і словосполучень / Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2006. 789 с.
3. Студеникина М. С. Государственный контроль в сфере управления. М.: Юрид. лит., 1974. 160 с.
4. Карпенко Н. М. Антимонопольний контроль у державному управлінні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 10. С. 81-84.
5. Митна енциклопедія: у двох томах. Т. 2 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.), П. В. Пашко та ін. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 536 с.
6. Система управління ризиками в державній митній справі України: монографія / за заг. ред. О. А. Фрадинського. Хмельницький: Науково-дослідний центр митної справи НДІ ФП УДФСУ, 2019. 228 с.